

Studieplan utdanningsprogram for barnefaglig sakkyndige

INNHOLD

1. Innledning	2
2. Sakkyndiges funksjon og virkeområde	3
3. Utdanningsaktivitetene	3
3.1. Kurs	3
Kurs 1: Rolle- og lovforståelse (3 dager)	3
Kurs 2: Barnelovsaker og mekling som metode (3 dager)	5
Kurs 3: Utredning av barn (3 dager).....	7
Kurs 4: Utredning av voksne (3 dager)	7
Kurs 5: Rettslig og barnefaglig vurdering og fremstilling (3 dager).....	8
3.2. Veiledet praksis	Feil! Bokmerke er ikke definert.
3.3 Skriftlig arbeid.....	10
3.4. Vurdering	10
Det forventes at kandidaten skal ha utviklet følgende rollekompetanse:.....	10
Det forventes at kandidaten skal ha utviklet følgende handlingskompetanse:	11

1. Innledning

Utdanningsprogrammet for barnefaglig sakkyndige har som formål å bidra til kvalitetssikring- og utvikling av sakkyndiges arbeid i saker som omhandler barnevern og foreldretvister. Utdanningsprogrammet gir sakkyndige nødvendig kompetanse til å utføre mandatet som retten og forvaltningen gir.

Utdanningsprogrammet forvaltes av Norsk psykologforening på oppdrag fra Barne- og familiedepartementet. Programmet styres av en gruppe med representanter fra Den norske legeförening, Norsk psykologforening og en jurist med særlig kompetanse i barne- og familiesaker. Utdanningen retter seg primært mot psykologer og leger. Andre yrkesgrupper kan søke om opptak etter gitte kriterier definert i Rammeplanen.

De som har gjennomført utdanningsprogrammet blir registrert i «Register for sakkyndige i barne- og familiesaker». Undervisningen er i overensstemmelse med Norsk psykologforenings prinsipperklæring om evidensbasert praksis.

Utdanningen består av følgende:

- 105 timer kurs
- Selvstendig utredningsarbeid i tre barnefordelingssaker eller barnevernssaker
- Utført tjeneste som fagkyndig meddommer eller fagkyndig medlem i fylkesnemnda
- 45 timer veiledning som gis i tilknytning til praksis
- Utarbeidelse av en sakkyndig rapport

2. Sakkyndiges funksjon og virkeområde

Sakkyndige undersøker og legger frem sine funn for å opplyse oppdragsgiver i saker som omhandler barnevern og foreldretvister. Den sakkyndige kan foreta sakkyndige utredninger, utforme erklæringer, opptre som vitne eller som fagkyndig meddommer/nemndsmedlem. Som sakkyndig kan man også delta i saksforberedende rettsmøter.

3. Utdanningsaktivitetene

3.1. Kurs

Det stilles krav til deltakelse på fem kurs à tre dager, totalt 105 timer. Kursene er i all hovedsak lagt opp som forelesninger, men med rom for diskusjoner, rollespill og erfaringsutvekslinger.

Kurs 1: Rolle- og lovforståelse (3 dager)

Det første kurset tar for seg rolleforståelse og etisk bevissthet. For å opptre adekvat og å kunne samhandle med aktørene i barnevern- og foreldretvistsaker må den sakkyndige utvikle forståelse for egen og andres rolle. Deltakerne får økt forståelse for betydningen av de særskilte ferdighetene og kunnskapene som kreves for å arbeide i grensesnittet mellom fag og jus. Kurset gir en innføring i grunnleggende rettslige prinsipper og juridiske arbeidsmåter i sivile og strafferettslige saker. Deltakerne vil også få kunnskaper om aktuelle lovverk og juridiske rammer. Dette vil gi forutsetninger for å opptre adekvat som sakkyndig i en forvaltningsmessig og rettslig kontekst.

Undervisningen på dette kurset omhandler faktorer som skiller rollen som terapeut fra rollen som sakkyndig.

Etter dette kurset skal deltagerne ha:

- Økte kunnskaper om de juridiske rammene for oppdrag som sakkyndig, herunder:

- muntlighetstprinsippet
- rettsapparatet
- bevisumiddelbarhet
- kontradiksjon
- lovverkene
 - lov om barneverntjenester
 - lov om barn og foreldre

- Økt forståelse for de ulike rollene, herunder vitne- og meddommerrollen
- Kunnskap om formålet med sakkyndig arbeid, det særegne ved rettsarbeid samt økte forutsetninger for å arbeide innenfor mandatets rammer
- Økt forståelse for kontekstens betydning, herunder vitneforklaringer, fagpersoner og andre kilder
- Økt kunnskap om bruk av kliniske metoder og hvilke hensyn som styrer metodevalg
- Ferdigheter i testing og kartleggingsverktøy
- Kunnskap om fagetiske normer, fagetiske dilemma og normer utledet av lovregler
- Kjennskap til injurievern for sakkyndige

Kurs 2: Barnelovsaker og mekling som metode (3 dager)

Den sakkyndiges rolle som mekler med referanse til §61.1 og §61.4 i barneloven danner utgangspunktet for dette kurset. Gjennom eksempler på konkrete saker økes deltakernes forutsetninger for å opptre adekvat i denne rollen.

Kurset skal gi økte forutsetninger for å velge mellom forskjellige metoder, med utgangspunkt i de ulike rollene og oppgavene som hhv. sakkyndig, mekler og vitne. De spesifikke kunnskapene om mekling og meklerrollen vil gi økte forutsetninger for å bidra til at barnets beste ivaretas, eventuelle konflikter dempes og til at foreldrene blir i best mulig stand til å samarbeide om organiseringen av samvær og omsorgsgivning.

Den sakkyndiges fokus på barnets stemme, og eventuelle konflikters betydning for barnet, bidrar til økt forståelse for barnets behov.

Selvivaretakelse, veiledning og kollegastøtte blir tematisert under denne samlingen. Dette med utgangspunkt i saker der den sakkyndige har blitt klaget inn for brudd på de fagetiske retningslinjene.

Etter dette kurset skal deltagerne ha fått:

- Økt forståelse for avgrensningene mellom løsningsorientert arbeid og utredning
- Økt forståelse for en meklers oppgaver og rolle kontra en ekspertrolle
- Erfaring med ulike oppgaver knyttet til § 61.1 og § 61.3
- Økt kunnskap om hva som kjennetegner foreldretvister som ikke egner seg for mekling
- Økte forutsetninger for å håndtere arbeidet som sakkyndig og som mekler når parter er i konflikt

- Økte metodiske ferdigheter i å bidra til bevegelse i fastlåste prosesser
- Økt bevissthet om betydningen av tilstrekkelig informasjonsinnhenting fra komparenter
- Økt kunnskap om spesielle hensyn i forbindelse med påstander om vold og seksuelle overgrep
- Økt kunnskap om hvilke konsekvenser langvarige foreldretvister kan få for barnet
- Økt kunnskap om hvilke konsekvenser ulike samværsordninger kan få for barnet
- Økte forutsetninger til å formidle barnets mening i en forhandlingsorientert kontekst
- Økt kunnskap om typiske fallgruver ved meklerrollen, innbefattet fagetiske dilemmaer og hvilke anklager sakkyndige kan få som følge av sin håndtering av rollen

Kurs 3: Utredning av barn (3 dager)

Formålet med dette kurset er at den sakkyndige utvikler økt kompetanse om kartlegging, utredning og samtaler med barn etter barneloven og barnevernloven. Undervisningen vil tematisere samtaler med barn i barnevern- og barnelovsaker. Fokuset er barnets mening, og at denne fremkommer i den sakkyndiges arbeid. I tillegg vil barnets forståelse av egen situasjon og hvordan denne påvirker dem løftes frem.

Etter dette kurset skal deltakerne ha:

- Kunnskap om aktuelle metoder for utredning og innhenting av informasjon
- Økte forutsetninger for å velge aldersadekvate metoder for utredning av barnets tilstand
- Økt kunnskap om å vurdere omsorgssituasjonens påvirkning på barnet
- Økt bevissthet om hvordan ulike diagnoser/utfordringer hos barn kan få konsekvenser for vurderingen av omsorgsbehov- og svikt
- Økt kunnskap om observasjon og vurdering av samspill og tilknytning hos barn over tre år
- Økt kunnskap om hvordan traumatiske opplevelser, som for eksempel vold og overgrep i hjemmet, påvirker barns utvikling
- Økt kunnskap om og ferdigheter i å samtale med barn om traumer, vold og overgrep
- Økt kunnskap om grunnlaget for vurdering av omsorgssituasjonen for sped- og småbarn i alderen 0-3 år, med utgangspunkt i relevante utredningsmetoder
- Kunnskap om betydningen av tidlig intervensjon

Kurs 4: Utredning av voksne (3 dager)

Dette kurset skal gi den sakkyndige en forståelse av hvordan den voksnes fungering påvirker omsorgsevnene overfor barn. Deltakerne vil også få økt forståelse av konsekvensene for barna når

omsorgskompetansen og -evnen ikke er tilstrekkelig vurdert ut fra barnets alder og behov. Spesifikke temaer som tas opp er vold, rus, psykisk helse og evnenivå.

Ulike perspektiver på psykiske problemers betydning for foreldres forutsetninger som omsorgspersoner blir drøftet. Det tas utgangspunkt i ulike alvorlighetsgrader og forskjellige typer av psykisk lidelse. Å ta ansvar for barnets behov, samt evne til å tilby nær kontakt med barnet som omsorgsperson, er sentralt. Alvorlige personlighetsavvik og konsekvenser for foreldrefungering tematiseres også.

Etter dette kurset har deltagerne økt kunnskap om:

- Adekvate metoder for å vurdere og utrede omsorgskompetanse og -evne, og hvordan psykiske lidelser og funksjonshemminger påvirker denne evnen
- Betydningen av foreldrenes tidligere erfaringer/bakgrunn for deres evne til å utøve omsorg
- Adekvat metodikk for å utrede barns utvikling
- Vold i nære relasjoner og hvordan vold påvirker voksne og barn
- Hvordan rus og rusavhengighet kan påvirke barnets omsorgssituasjon
- Hvordan ulik bakgrunn påvirker foreldrepraksis, herunder ulike religiøse og kulturelle preferanser
- Hvordan den kulturelle bakgrunnen påvirker omsorgsutøvelsen og møtet med norsk kultur og samfunn, herunder barnevern- og barnelovgivning
- Hvordan opptre som sakkyndig ved utredning av familier med minoritetsbakgrunn

Kurs 5: Rettslig og barnefaglig vurdering og fremstilling (3 dager)

Formålet med det siste kurset er at deltakerne får økt kunnskap om ulike juridiske temaer som er relevante for sakkyndighetsarbeid. Disse temaene ses i sammenheng med barneloven og barnevernloven. Kunnskap om vurderingskriterier i forbindelse med f.eks. vurdering av fast bosted, eventuell omsorgsovertakelse, samværsutmåling og støttende tiltak overfor familien står sentralt. Deltakerne vil også få en innføring i de spesifikke kravene for korrekt skriftlig og muntlig fremstilling.

Etter dette kurset skal deltagerne ha:

- Innsikt i fremgangsmåte for å vurdere omsorg i lys av gjeldende lovverk
- Forutsetninger for å forstå sammenhengen mellom de barnefaglige vurderinger av omsorgssituasjonen og de juridiske beslutninger om hvor barnet skal bo, av omsorgsovertakelse, og av eventuell tilbakeføring

- Kunnskap om de juridiske aspektene ved adopsjon og foreldreansvar
- Kunnskap om hvilke kriterier som kan utløse støttende tiltak og psykologens rolle som sakkyndig i forbindelse med vurdering av behov
- Kjennskap til de formelle krav knyttet til hhv. skriftlige og muntlige fremstillinger

3.2. Veiledet praksis

Parallelt med deltakelse på kurs, stilles det krav til at deltakerne er i praksis og mottar veiledning. Deltakerne knytter på denne måten praksiserfaringer med teoretisk kunnskap, og vice versa.

Veiledningen tar utgangspunkt i praksis og er knyttet til gjennomføring av sakkyndigutredninger, fagetiske problemstillinger, rolleforståelse, juridiske problemstillinger og muntlige og skriftlige formidlingsferdigheter. De fagetiske problemstillingene skal belyses med rettspsykologiske teorier og barnefaglig kunnskap.

Veiledningen (totalt 45 timer) er delt i tre:

1) Generell veiledning knyttet til kandidatens arbeid med 3 sakkyndige utredninger
– minimum 25 timer individuelt eller i gruppe

2) Veiledning på skriftlig fremstilling; minimum to av kandidatens rapporter
- minimum 10 timer individuelt

3) Veiledning på konkrete saker jfr §61.1 i barneloven
- minimum 10 timer individuelt

Veiledning på konkrete saker innebærer enten deltakelse på en barnelovsak hvor veileder opptrer som mekler, eller en eller flere saker hvor veileder følger kandidatens arbeid.

Det er utarbeidet maler for veiledningskontrakt og veiledningsattest.

3.3 Skriftlig arbeid

Kandidaten plikter å gjøre veileder kjent med sitt skriftlige arbeid som er knyttet til barnevern- og barnelovssakene. Veileder skal vurdere om deltakeren har tilegnet seg tilstrekkelig rolleforståelse og handlingskompetanse til å kunne opptre som sakkyndig.

Kandidaten skal ha gjennomført minimum tre sakkyndigutredninger. Av disse skal den ene være etter barnevernloven og den andre etter barnelovens § 61 nr 3. Den siste er valgfri mellom de to lovene. Alle tre sakkyndigutredninger skal inkludere en skriftlig rapport.

Kandidaten skal ha gjennomført minimum to sakkyndighetsoppdrag etter barnelovens § 61 nr 1 (dersom kandidaten har fulgt arbeidet med en slik sak i sin helhet og sammen med veileder, kan en fellessak godkjennes).

Kandidaten skal ha gjort tjeneste som meddommer i domstol eller som medlem i fylkesnemnda i minst en sak i løpet av utdanningsprogrammet.

3.4. Vurdering

Kriteriene for vurdering tar utgangspunkt i den totale kompetanse som kreves for å kunne opptre som barnefaglig sakkyndig.

Det forventes at kandidaten skal ha utviklet følgende rollekompetanse:

- Utviser god rolleforståelse og arbeider innenfor rammene av sitt mandat. Formidler klart hva som er ens mandat, også overfor dem som utredes
- Opptrer respektfullt, gjenkjenner og forholder seg til individuelle forskjeller som etnisitet, kultur, religion, kjønn og seksuelle preferanser, alt med bakgrunn i faglig kunnskap
- Er bevisst den potensielle effekten egne sosiale, kulturelle og andre personlige preferanser kan ha på egen profesjonalitet, og opptrer sensitivt overfor hvert enkelt individ man forholder seg til
- Demonstrerer villighet til å skaffe seg og vedlikeholde den særskilte kunnskapen og de ferdighetene som trengs for å arbeide i grensesnittet mellom barnefaglig kunnskap og jus

- Anerkjenner forskjellen på den kliniske og den sakkyndige rollen
- Utviser bevissthet om de ulike konsultative roller som sakkyndige engasjerer seg i
- Anerkjenner potensielle interessekonflikter som kan være resultat av å inneha ulike roller
- Utviser forståelse for de implikasjoner egne begrunnelser og argumenter kan få, og hvordan de kan bli brukt i retten
- Begrunner sine argumenter på en slik måte at de kan evalueres av beslutningstakerne

Det forventes at kandidaten skal ha utviklet følgende handlingskompetanse:

- Samler data fra flere kilder og anvender flere metoder for å utrede omsorgssituasjonen for barn i saker som omhandler barnevern og barnefordeling
- Utfører sitt arbeid på en upartisk, reliabel, valid og sensitiv måte
- Kommuniserer relevant informasjon som følger av de barnefaglige spørsmålene
- Anvender kunnskap om helserett, evidensbasert praksis og rettens funksjon og kontekst på en måte som viser forståelse for forskjellen på tradisjonell klinisk praksis og sakkyndig arbeid
- Er oppdatert på forskning som er relatert til psykologfaglig testing, dvs. testing som anvendes for vurdering i forbindelse med saker som omhandler barnelov og barnevernlov
- Innehar kunnskap og forutsetninger for å administrere, skåre og tolke resultatene av slike tester
- Kan begrunne valg av tester og de anvendte testenes relevans
- Kan forklare resultatet av testene for en tredje person
- Forholder seg til et forskningsbasert kunnskapsgrunnlag for utøvelse av egen praksis

Veileders vurdering av kandidatens kompetanse og skikkethet er basert på de over nevnte kriterier. Vurderinger som gjøres underveis skal bidra til utvikling av kandidatens kompetanse og til å nå læringsmålene for utdanningen.

Den endelige vurderingen gjøres av veileder i forbindelse med avslutning av utdanningen. Det avgjøres om den sakkyndige har utviklet tilstrekkelig kompetanse til å bli registrert i «Register for sakkyndige i barne- og familiesaker».

